

COMMEDIA

ATHANOR - în alchimie,
cuptorul în formă de ou, în care
erau reproduse procesele de
transformare din natură



DELL'ARTE

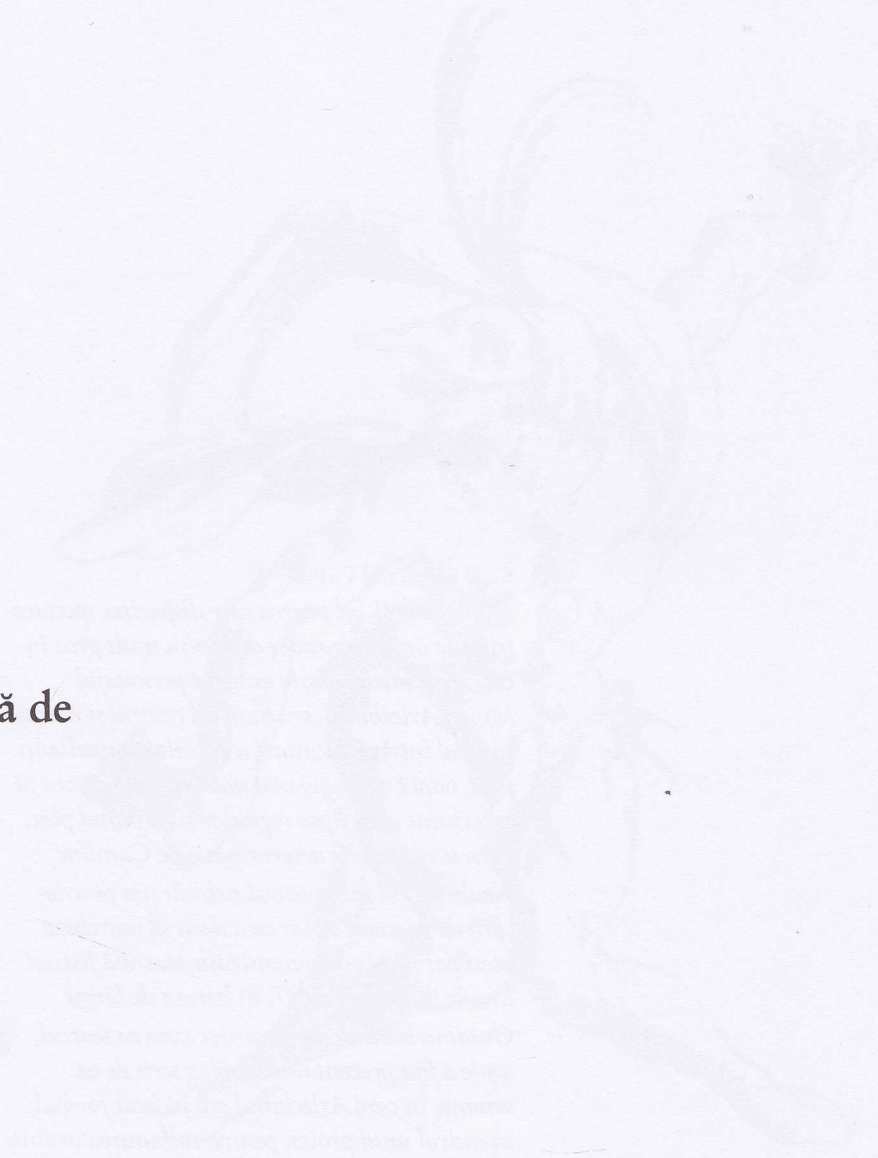


O istorie în imagini
a artei spectacolului

Concepută și coordonată de
DAVID ESRIG

Colaboratori: Evelin Kohl,
Hans-Jürgen Frintrop,
Olympia Esrig

Traducere din limba germană de
VICTOR SCORADEȚ





CUPRINS

I. IMPORTANȚA ȘI GENEZA

Commedia dell' arte în epoca ei (p. 8) – Denumirile (p. 19) – Despre geneză (p. 22) – Castelul Trausnitz lângă Landshut (p. 24) – Relatarea lui Massimo Troiano despre spectacolul de Commedia dell'arte din 22.2.1568 (p. 27) – Gânduri noi despre geneza ei (p. 33) – Paralele cu comedia mută din film (p. 37) – Piața (p. 42) – Precupeți zgmotoși și șarlatani (p. 50) – Carnavalul medieval (p. 58) – Commedia dell'arte în afara Italiei (p. 68)

II. MASCA

Noțiunea de mască (p. 72) – Masca de față (p. 74) – Costumul (p. 76) – Ținuta corporală (p. 78) – Dialectul (p. 82) – Funcția măștii (p. 84) – Servitorii (p. 88) – Brighella (p. 90) – Arlecchino (p. 94) – Pulcinella (p. 98) – Zanni (p. 104) – Bătrânii (p. 108) – Pantalone (p. 109) – Il Dottore (p. 120) – Îndrăgostiții (p. 126) – Contraste și simetrii (p. 130) – Il Capitano (p. 132) – Scaramuccia (p. 136) – Decadența măștilor (p. 136) – Personajele feminine (p. 140) – Tânăra

doamnă (p. 142) – Servitoarea (p. 148) – Masca de commedia și cea de acnavaal (p. 153) – Masca de pedeapsă (p. 157) – Influența Renașterii (p. 158) – Masca comică antică (p. 159)

III. ACȚIUNEA

Termenul de „acțiune“ (p. 160) – Comicii dell' arte și publicul (p. 163) – Spectacolul ca acțiune (p. 170) – Intermedii și Lazzi (p. 175) – Acțiunea scenică (p. 178) – Punctele culminante ale acțiunii (p. 181) – Structura acțiunii (p. 184) – Spațiul (p. 187) – Componenta corporală (p. 191)

IV. ESTETICA

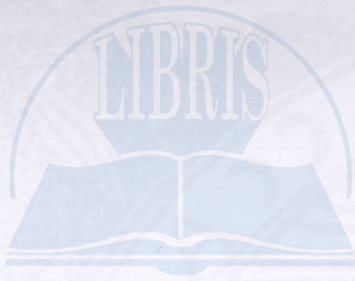
Balli di Sfessania de Jacques Callot (p. 197) – Umorul (p. 212) – Elementul grosier (p. 217) – Demonicul (p. 217) – Înnoirea temelor tradiționale (p. 218) – Noi motive ale comicului (p. 220) – Conștiința culturală a comicilor dell'arte (p. 226)

V. MITUL

Commedia dell'arte ca mit (p. 236) – Commedia dell'arte și avangarda (p. 242)



Zaccagnino sau *Zaccagninus*, mască pentru categoria a doua de Zanni, asemănătoare lui Arlecchino. Pomenită în Modena și Ferrara încă din 1496, ea este una dintre cele mai vechi măști de Zanni.



Arlecchino în chip de cerșetor, pictură italiană din sec. XVIII (G. Ferretti?), Muzeul Ringling din Sarasota

*

Prin *Commedia dell'arte* înțelegem teatrul de improvizație din Renaștere, unul dintre cele mai incitante fenomene pe care le-a trăit teatrul european de-a lungul multor secole de dezvoltare.

La scurt timp după ce, în cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea, *Commedia dell'arte* fusese menționată de istoricii vremii, în următorii două sute de ani, pornind din Italia, ea s-a răspândit în toată Europa. A cucerit piețele, teatrele, ba chiar și curțile regale, și și-a făcut cunoscute pretutindeni personajele: pe Pantalone de Bisognosi, bătrânul negustor din Veneția, cu patima lui ridicolă pentru bani și fete, pe Brighella din Bergamo, cu fantezia lui vicleană și brutală, pe îndrăgostiți, cu sensibilitatea lor plină de emfază, pe servitoare, cu morala ei lejeră, pe Capitano, lăudăros și poltron, pe Pulcinella, ciudat, înduioșător, pe Arlecchino, simpatic, naiv și leneș, până când au devenit, cu toții, personaje proverbiale.

LIBRIS





Actori și șarlatani în Piața San Marco din Veneția. În centru, Pantalone. Gravură de Giacomo Franco (1610).

În aceste ipostaze își făceau ele apariția, purtate de fluviul vieții, în tot alte și alte combinații și situații: La vânatoare de femei și de bani, însetate de răzbunare și desfrâu, întotdeauna mânate de sentimentele cele mai meschine sau cele mai generoase, ele înșală sau sunt înșelate, bat sau trebuie să mănânce bătaie; până și bătrânii biruie uneori, fie și numai pentru o clipă scurtă, iar îndrăgostiții gustă din plin strălucirea tinereții lor, înaintea să fie ei înșiși batjocoriți ca bătrâni.

O lume nemaipomenită, uimitor de vie, adevărată și artificială în același timp, o lume care, desfășurându-și vitalitatea pe cei câțiva metri pătrați ai scenei, se afirma în Europa la începutul erei sale moderne. Mai mult, ea a promovat, în interiorul sistemului civilizației noastre, gustul pentru reprezentarea simbolică a existenței nemijlocite.



J.W. GOETHE (1786)

Ieri am fost la Teatrul St. Lukas să văd o comedie, care mi-a făcut o mare plăcere, am văzut o piesă de improvizație cu măști, jucată cu multă naturalitate, energie și virtuozitate... De o diversitate incredibilă, ea ne-a distrat mai mult de trei ore, spectatorii joacă și ei în spectacol și mulțimea se contopește cu teatrul într-un întreg. Peste zi în piață, pe mal, în gondole și în palat, cumpărătorul și vânzătorul, cerșetorul, barcagiul, vecina, avocatul și adicșarul său, totul trăiește și se agită și se consumă, sporovăiește și vorbește solemn, zburdă și se tocmeste, cântă și joacă, înjură și face războaie. Iar seara se duc la teatru și văd și mai viața din ziua petrecută de ei, recompusă artificial, aranjată ceva mai cuviincios, întretesută cu basme, desprinzându-se de realitate prin măști, apropiindu-se din nou de ea prin purtări.

Ciclu de ilustrații micșorate din „Recueil Fossard”. (Colecție de gravuri din secolul al XVI-lea, care a fost alcătuită de un anume Fossard pentru Ludovic al XIV-lea. Ea a rămas necunoscută până în anii douăzeci ai secolului trecut și a fost descoperită de Agne Beijer în fondurile necatalogate ale Muzeului din Stockholm.)

1. Respins de Francisquina, Arlecchino e răpus de chinurile dragostei
2. Încurajat de servitorul său Zany, Pantalone vrea să-l provoace la duel pe îndrăgostitul Arlecchino. În acest timp, Francisquina se hotărăște, totuși, să-l primească pe acesta din urmă.
3. Pândit cu gelozie de Capitano, Arlecchino, deghizat în Horacio, primește favorurile și găzduirea Doinei Lucia
4. Prins de Horacio și amenințat cu moartea, Arlecchino imploră să fie lăsat în viață. Dottore încearcă să medieze



Meilleurs les amoureux, approchez vous d'icy, Regardez Harlequin q meurt pour sa maistrresse, Il est plus estendu, plus morte, & tranquille, Fuyez d'auant d'ouïr un autre coup de fustil.

Hefas c'est fait de moy, je parle & si suis mort, Le n'ustomiser Charon me paffe en sa nacelle, Puis q'ma Francisquina ouït mon reconfort, Accete mes amours, & m'eti amice cruelle.

Le pauvre hōme n'a plus que les os & la peau, Tant le mandait amour le brulle & le tempeste, Harlequin mon amy, humez de ce chaud feu, C'est pour v' reffraiser & refaire la teile.



Il Signor Pantalon. Zany. Francisquina.

Zany mon Achille, arretonce gallant, Ce mignō Harlequin q'grange ainsi du brant, Haicte feray voyez que ie suis plus vaillant, Qu'vn tel double poltron qui n'a rien q' la baue.

Icy sy bient' aration q'elles vn Grand Mars, Pour prendre cete vn autre fūmēte vne mouche, Marchez donc le premier, car ie crain les bazars, La culine vaut mieux cœt fois q' l'estarmouchē.

Recoisir il ne faut Harlequin, q' vers moy A desir courir un mal amōse de fe rōdre, si Pour en ma faueur soule auderz vn tournoy Oū il veut ma beaue louerir & deffendre.



Il Capitan Cocodrillo. Harlequin deguifé. La Donna Lucia.

Caché de mon manteau, ie fcauray le secret De ce faux Harlequin q'oubi l'habit d'Horace, Y'eust ouït finement & entre en la grace De ceste Dame cy, qui l'estime d'icret.

Ie fuis Cheualier & S'ignour étranger, A rōnd d'outr'outr' pour vo' sooir ma maistrresse, Jamais ne manquez de biens ny de richesse, Si voulez comme auy ceste nuït me loger.

Pour vous rendre mondeur jen ce cas fatofact Veu que de vous m'aimez, vous auez satisfait De ce que desirez, touz à vostre plaifance, ij, Pour l'or & les préfens, la femme beaucouf fait.



Il Signor Horacio. Harlequin, Il Signor Dottour.

Ie te tiens, ie te tien, à rasbiere, ômbuiman, Tu as pris mon habit, pour aller par taistie, Violent Dame, ou mon amour c'eti mite: Suis fas, c'est à ce coup q' mourras de ma main.

Pardonnez moy, Monsieur, hé ne me tuez pas, le vous ren voftr' habit, ne foyez fanguinare, Ou si de mes boyaux du bouain voules faire, Aidez l' il vout plair, que foyez vn peu plus gras.

Hola, Signeur Horace, appaiffa la rancœur, Qu' portez à bon droit contre ce misérable, ij, Vous voyez q' il vous faict vac amē de hōnorable, Et q' a genoux pardon il requiert de bon cœur.